Samling af Afgørelser

FORSLAG TIL AFGØRELSE FRA GENERALADVOKAT
M. SZPUNAR
fremsat den 14. januar 2016 [1]

Forenede sager C-381/14 og C-385/14

Jorge Sales Sinués
mod
Caixabank SA
og
Youssouf Drame Ba
mod
Catalunya Caixa SA (Catalunya Banc SA)

(anmodninger om præjudiciel afgørelse indgivet af Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona, Spanien))

»Direktiv 93/13/EØF — aftaler indgået med forbrugerne — aftale om lån med pant i fast ejendom — urimelige kontraktvilkår — søgsmål med påstand om at et kontraktvilkår kendes ugyldigt — forbrugerbeskyttelsesorganisation — kollektivt søgsmål med påstand om forbud — udsættelse af det individuelle søgsmål — principper om ækvivalens og effektivitet«

I – **Indledning**

1. I nærværende sager er Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona, Spanien) i tvivl om, hvorvidt en spansk bestemmelse om forrang i civilretlige søgsmål er forenelig med artikel 7 i direktiv 93/13/EØF [2] og følgelig om foreneligheden med denne bestemmelse af en udsættelse af individuelle søgsmål, indtil der afsiges endelig dom i et kollektivt søgsmål anlagt af en forbruger- og brugerorganisation.

2. Anmodningerne om præjudiciel afgørelse er blevet fremsat i forbindelse med tvister mellem to forbrugere og to banker vedrørende individuelle søgsmål med påstand om ugyldighed af de såkaldte »gulvklausuler« indeholdt i aftaler om lån med pant i fast ejendom.

3. De pågældende sager giver Domstolen mulighed for bl.a. at præcisere sin praksis vedrørende arten af individuelle søgsmål og kollektive søgsmål og forholdet mellem disse.

1 — Originalsprog: fransk.

2 — Rådets direktiv 93/13/EØF af 5.4.1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler (EFT L 13, s. 1).

II – **Retsforskrifter**

A – *EU-retten*

4. Artikel 3, stk. 1, i direktiv 93/13 bestemmer:

»Et kontraktvilkår, der ikke har været genstand for individuel forhandling, anses for urimeligt, hvis det til trods for kravene om god tro bevirker en betydelig skævhed i parternes rettigheder og forpligtelser ifølge aftalen til skade for forbrugeren.«

5. Direktivets artikel 4, stk. 1, præciserer:

»Det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, under hensyn til hvilken type varer eller tjenesteydelser aftalen omfatter, og ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne, jf. dog artikel 7.«

6. Direktivets artikel 6, stk. 1, er affattet som følger:

»Medlemsstaterne fastsætter, at urimelige kontraktvilkår i en aftale, som en erhvervsdrivende har indgået med en forbruger, i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren, og at aftalen forbliver bindende for parterne på i øvrigt samme vilkår, hvis den kan opretholdes uden de urimelige kontraktvilkår.«

7. I artikel 7, stk. 1 og 2, i direktiv 93/13 bestemmes:

»1. Medlemsstaterne sikrer, at der i forbrugernes og konkurrenternes interesse findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås mellem forbrugere og en erhvervsdrivende, til ophør.

2. De i stk. 1 nævnte midler skal omfatte bestemmelser, i henhold til hvilke personer eller organisationer, der ifølge national lov har en legitim interesse i at beskytte forbrugerne, efter national ret kan indbringe en sag for retsmyndighederne eller de kompetente administrative myndigheder, for at disse kan afgøre, om kontraktvilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og anvende egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af sådanne kontraktvilkår til ophør.

[...]«.

B – *Spansk ret*

8. Artikel 13 i den spanske retsplejelov (Ley de enjuiciamiento), af 7. januar 2000 (BOE nr. 7 af 8.1.2000, s. 575, herefter »LEC«) bestemmer:

»1. Mens en sag verserer, kan enhver person, der godtgør at have en direkte og legitim interesse i tvistens afgørelse, indtræde som sagsøger eller sagsøgt.

I særdeleshed kan enhver forbruger eller bruger intervenere i sager, der er indledt af organer, som i henhold til loven anerkendes som forsvarer af deres rettigheder.

2. Anmodningen om intervention udsætter ikke sagens behandling. Retten træffer afgørelse ved kendelse inden for en ordinær frist på ti dage og efter at have hørt sagens parter.

3. Hvis interventionen tillades, har denne ingen tilbagevirkende kraft med hensyn til sagens behandling, men intervenienten betragtes fuldt ud som part i sagen og kan forsvare de påstande, der er nedlagt af dennes medparter, eller de påstande, som intervenienten selv nedlægger, hvis denne har mulighed herfor under sagen, selv om medparterne af andre grunde giver afkald på, frafalder, hæver eller træder ud af sagen.

Intervenienten kan tillige fremføre de argumenter, der er nødvendige til dennes forsvar, og som han ikke har kunnet gøre gældende, fordi de vedrører processuelle trin, der lå forud for dennes intervention i sagen. Under alle omstændigheder videreformidler justitssekretæren disse argumenter til sagens øvrige parter inden for en frist på fem dage.

Intervenienten kan endvidere anvende de tilgængelige appelmuligheder over for afgørelser, som denne finder skader sine interesser, selv om medparterne accepterer disse.«

9. LEC's artikel 15 har følgende ordlyd:

»1. I sager, der indledes af foreninger eller organer, oprettet til beskyttelse af forbrugeres og brugeres rettigheder og interesser, eller af berørte persongrupper, opfordres enhver, der har lidt skade, fordi vedkommende har været forbruger af det produkt eller bruger af den tjenesteydelse, som har givet anledning til sagen, til at deltage i sagen, således at vedkommende kan gøre sine individuelle rettigheder og interesser gældende. Denne opfordring sker på justitssekretærens foranledning, idet denne offentliggør en meddelelse om søgsmålets antagelse til realitetsbehandling i de medier, som forefindes i det område, hvor disse rettigheder og interesser er blevet krænket.

[…]

3. Når der er tale om en sag, hvor den skadevoldende omstændighed skader en uafgrænset flerhed af personer, eller personer, som det er vanskeligt at afgrænse, fører opfordringen til, at sagens behandling udsættes i en periode, der ikke må vare længere end to måneder, og som justitssekretæren fastsætter i den konkrete sag, henset til sagens omstændigheder og deres komplekse karakter samt til vanskelighederne ved at afgrænse og lokalisere de skadelidte personer. Sagen fortsætter ved, at alle de forbrugere, der har svaret på opfordringen, intervenerer i sagen, idet forbrugeres eller brugeres individuelle deltagelse i sagen ikke senere accepteres, forudsat at disse kan gøre deres rettigheder og interesser gældende i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lovs artikel 221 og 519.

4. Ovennævnte bestemmelser finder ikke anvendelse på søgsmål med påstand om at bringe en adfærd til ophør, der er anlagt til forsvar af kollektive interesser eller af forbrugeres eller brugeres spredte interesser.«

10. LEC's artikel 43 bestemmer:

»[N]år det, for at træffe en afgørelse vedrørende genstanden for en tvist, er nødvendigt at afgøre et spørgsmål, der udgør genstanden for en anden sag, der verserer for den samme eller for en anden ret, kan retten, såfremt det ikke er muligt at forene sagerne, på anmodning fra begge parter eller den ene part, og efter at have hørt den anden part, ved kendelse beslutte at udsætte sagen på dens nuværende trin, indtil sagen vedrørende det præjudicielle spørgsmål er afsluttet.«

11. Hvad angår virkningerne af afgørelse afsagt som følge af søgsmål anlagt af forbruger- og brugerorganisationer bestemmer artikel 221 i LEC følgende:

»1. Med forbehold af bestemmelserne i de foregående artikler er de afgørelser, der afsiges som følge af søgsmål anlagt af forbruger- og brugerorganisationer med den i artikel 11 omhandlede legitimitet, underlagt følgende regler:

1a. Såfremt der træffes afgørelse om idømmelse af et pengebeløb, en handlepligt, en undladelsespligt eller en pligt til at afgive en specifik eller generel ting, udpeger afgørelsen, der giver medhold, enkeltvis de forbrugere og brugere, der i overensstemmelse med lovgivningen om deres beskyttelse skal anses for at kunne drage fordel af den dømmende afgørelse.

Når det er umuligt at afgrænse de enkelte forbrugere, angiver afgørelsen, hvilke oplysninger, kendetegn og betingelser der er nødvendige for at kunne kræve betaling eller i givet fald for at kunne anmode om fuldbyrdelse eller indtræde i en anmodning herom indgivet af den sagsøgende forening.

2a. Såfremt det som baggrund for en dømmende afgørelse eller det, som en principal eller enkelt afgørelse, fastslås, at en given aktivitet eller adfærd er ulovlig eller i strid med loven, besluttes det i afgørelsen, om dette i overensstemmelse med forbruger- og brugerbeskyttelseslovgivningen skal have processuelle virkninger, der ikke er begrænset til de personer, der har været parter i den pågældende sag.

3a. Såfremt bestemte forbrugere eller brugere har deltaget i sagen, skal afgørelsen udtrykkeligt tage stilling til deres påstande.

2. I afgørelser, der giver medhold i et søgsmål med påstand om at bringe en adfærd til ophør, der er anlagt til forsvar af kollektive interesser eller af forbrugeres eller brugeres spredte interesser, kan retten, hvis den finder det påkrævet, beslutte, at hele eller dele af afgørelsen, eller – hvis virkningerne af overtrædelsen fortsætter i længere tid – en berigtigende erklæring, skal offentliggøres for sagsøgtes regning.«

12. LEC's artikel 222 bestemmer:

»1. Den materielle retskraft af endelige domme, uanset om de giver sagsøgeren medhold eller frifinder sagsøgte, udelukker i overensstemmelse med loven enhver senere sag, hvis genstand er identisk med genstanden i den sag, hvori dommen blev afsagt.

2. Den materielle retskraft omfatter påstandene i det oprindelige søgsmål og modkrav såvel som de punkter, der er nævnt i denne lovs artikel 408, stk. 1 og 2.

Faktiske omstændigheder, der ligger efter udløbet af fristen for at afgive processkrifter i den sag, hvori de førnævnte påstande blev rejst, skal anses for nye og forskellige i forhold til de nævnte påstande.

3. Den materielle retskraft gælder for parterne i den sag, for hvilken den indtræder, og for deres arvinger og retssuccessorer såvel som for retssubjekter, der uden at deltage i sagen er indehavere af rettigheder, der ligger til grund for parternes retlige interesse i overensstemmelse med bestemmelserne i denne lovs artikel 11.

[…]

4. Det, der har opnået materiel retskraft i en endelig afgørelse, som afslutter en sag, gælder tillige for en ret, der skal påkende en senere sag, hvis det fremstår som en logisk baggrund for genstanden i denne sag, og såfremt parterne er de samme i de to sager, eller den materielle retskraft gælder for dem i henhold til lov.«

13. LEC's artikel 519 har følgende ordlyd:

»Når dømmende afgørelser som omhandlet i artikel 221, første regel, ikke har udpeget de enkelte forbrugere og brugere, der drager fordel af afgørelsen, afsiger den ret, som har kompetence til at fuldbyrde afgørelsen, efter anmodning fra en eller flere berørte parter og efter at have hørt den dømte part, en kendelse, hvori det besluttes, om retten på grundlag af de oplysninger, kendetegn og betingelser, der er fastsat i afgørelsen, anerkender de begærende parter som begunstigede af afgørelsen. Under henvisning til denne kendelse kan de personer, der er anerkendt som begunstigede, anmode om fuldbyrdelse. Den offentlige anklager kan anmode om fuldbyrdelse af dommen til fordel for de berørte forbrugere og brugere.«

III – **De faktiske omstændigheder, retsforhandlingerne, de præjudicielle spørgsmål og retsforhandlingerne ved Domstolen**

14. Den 20. oktober 2005 indgik Jorge Salés Sinués en aftale om fornyelse af et lån med pant i fast ejendom med banken Caixabank, SA (herefter »Caixabank«), og den 7. februar 2005 indgik Youssouf Drame Ba en aftale om et lån med pant i fast ejendom med banken Catalunya Caixa, SA (herefter »Catalunya Caixa«). Begge aftaler blev indgået til en nominel rente af den samlede hovedstol på henholdsvis 78 132 og 209 000 EUR og fastsatte, under betegnelsen »gulvklausul«, en begrænsning af udsvingene i den nominelle rentesats, der fandt anvendelse ved de successive årlige forlængelser, der blev fastsat til henholdsvis 2,85% og 3,75%. I disse aftaler blev der ligeledes fastsat en maksimumsrentesats, eller et loft, på 12%.

15. Ovennævnte aftaler indeholdt endvidere en bestemmelse, hvorefter den faste nominelle rente fandt anvendelse fra aftalernes indgåelse til henholdsvis den 1. oktober 2006 og den 31. august 2005. Fra dagen efter disse datoer til lånenes fulde tilbagebetaling gjaldt en variabel nominel rente i henhold til en referencesats, nemlig Euribor + henholdsvis 0,60% og 0,50%.

16. Henholdsvis den 10. oktober og den 25. oktober 2013 anlagde Jorge Salés Sinués og Youssouf Drame Ba individuelle søgsmål med påstand om, at de gulvklausuler, der var indeholdt i deres aftaler om lån med pant i fast ejendom, blev kendt ugyldige. Sagsøgerne i hovedsagerne har gjort gældende, at da der er tale om almindelige kontraktvilkår, havde bankerne ensidigt pålagt dem gulvklausulerne, uden at der havde været nogen form for forhandling. Derfor anmoder de den forelæggende ret om dels at fastslå ugyldigheden af de pågældende klausuler på grund af manglende gennemsigtighed og ligevægt til skade for dem, dels at de pågældende banker skal tilbagebetale de beløb, som disse uberettiget har oppebåret i henhold til de pågældende klausuler.

17. Forud for sagsøgernes søgsmål havde forbruger- og brugerorganisationen Adicae (Asociación de Usuarios de Bancos Cajas y Seguros)[3] den 11. november 2010 ved Juzgado de lo Mercantil nº 11 de Madrid (handelsret nr. 11 i Madrid, Spanien) anlagt et kollektivt søgsmål mod 72 banker, herunder Caixabank og Catalunya Caixa[4]. Formålet med dette sagsanlæg var at bringe anvendelsen af gulvklausulerne til ophør, henset til deres urimelige karakter.

18. Sagsøgte i hovedsagerne har i henhold til LEC's artikel 11, stk. 4, artikel 43 og 222 rejst en forudgående formalitetsindsigelse og har nedlagt påstand om udsættelse af de individuelle søgsmål, indtil der afsiges endelig dom i den kollektive sag.

19. Sagsøgerne i hovedsagerne har modsat sig denne indsigelse under påberåbelse af retten til at frigøre sig fra det kollektive søgsmål, der er anlagt af forbruger- og brugerorganisationen, og til at anlægge et individuelt søgsmål.

3 — Forbrugerorganisation, der er specialiseret inden for bank- og forsikringsområdet.

4 — Efter anmodning fra denne ret blev der via medierne og Adicae udstedt en offentlig opfordring.

20. Den forelæggende ret har først bemærket, i forbindelse med de tvister, den er forelagt, at LEC's artikel 43 indeholder en mulighed for at udsætte det individuelle søgsmål, indtil der er afsagt endelig dom i det kollektive søgsmål. Den har tilføjet, at når det er vanskeligt eller endog umuligt at bestemme antallet af berørte personer, tillader LEC's artikel 15, stk. 3, kun at anlægge individuel sag to måneder efter, at der via sociale medier er udsendt en opfordring til at deltage i sagen. Endelig har den forelæggende ret præciseret, at individuel deltagelse i en sag til beskyttelse af kollektive interesser, der er indledt i henhold til LEC's artikel 11, stk. 4, indebærer, at den berørte forbruger skal give møde for den ret, for hvilken sagen verserer, og derved skal give afkald på sit eget værneting (handelsretten i stedet for retten på sin bopæl).

21. I lyset af det ovenstående er den forelæggende ret i tvivl om, hvorvidt LEC's artikel 43 er i overensstemmelse med artikel 7 i direktiv 93/13 under omstændigheder som de i hovedsagen foreliggende. Den bemærker navnlig, at proceduren vedrørende et kollektivt søgsmål, hvis udfald er afgørende i tilfælde af udsættelse af hovedsagerne, på tidspunktet for de præjudicielle anmodninger har været i gang i fire år, at datoen for retsforhandlingerne endnu ikke er fastsat, og at svarskrifterne fra adskillige banker stadig ikke er indleveret.

22. Det er under disse omstændigheder, at Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona) ved to afgørelser af 27. juni 2014 indleveret til Domstolens Justitskontor henholdsvis den 11. (sag C-381/14) og den 13. august 2014 (sag C-385/14) har besluttet at udsætte sagen og forelægge Domstolen følgende præjudicielle spørgsmål:

»1) Kan det […] antages[, at det spanske retssystem fastsætter] et effektivt middel eller en effektiv mekanisme i overensstemmelse med artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/132?

2) I hvilket omfang udgør denne udsættende virkning en hindring for forbrugeren, og dermed en tilsidesættelse af nævnte direktivs artikel 7, stk. 1, når forbrugeren vil påberåbe sig, at sådanne urimelige vilkår i dennes kontrakt er ugyldige?

3) Udgør den omstændighed, at forbrugeren ikke kan frigøre sig fra det kollektive søgsmål, en overtrædelse af artikel 7, stk. 3, i direktiv 93/13?

4) Eller er den udsættende virkning, som følger af artikel 43 i LEC, tværtimod i overensstemmelse med artikel 7 i direktiv 93/13, eftersom forbrugerens rettigheder fuldt ud beskyttes i kraft af dette kollektive søgsmål, idet det spanske retssystem fastsætter andre processuelle mekanismer, der kan beskytte dennes rettigheder ligeså effektivt, og i kraft af retssikkerhedsprincippet?«

23. Ved kendelse afsagt af Domstolens præsident den 9. september 2014 er sagerne C-381/14 og C-385/14 blevet forenet med henblik på den skriftlige og mundtlige forhandling samt dommen. Der er indgivet skriftlige indlæg af Jorge Salés Sinués, Catalunya Caixa, den spanske regering samt Kommissionen. Jorge Salés Sinués, Caixabank, Catalunya Caixa, den spanske regering samt Kommissionen har afgivet mundtlige indlæg i retsmødet, der blev afholdt den 30. september 2015.

IV – **Vurdering af de præjudicielle spørgsmål**

24. De præjudicielle spørgsmål, som affattet af den forelæggende ret, vedrører fortolkningen af direktiv 93/13 i forbindelse med to aftaler om lån med pant i fast ejendom, der begge indeholder en gulvklausul. En sådan fastsætter for de variable rentesatser en minimumsrentesats, der indebærer, at forbrugerne ikke kan drage fordel af yderligere fald i de officielle rentesatser.

25. De foreliggende sager indgår ikke alene i komplekse retlige rammer, men ligeledes i en sammenhæng, hvor en række fortolkningsmæssige kriterier afviger fra en ret til en anden. I lyset af de oplysninger, som fremgår af sagsakterne, og som Domstolen har til rådighed, synes det således nødvendigt indledningsvis at nævne de væsentlige elementer i den pågældende processuelle lovgivning, inden de præjudicielle spørgsmål behandles.

A – *Indledende bemærkninger*

26. Den forelæggende ret, Jorge Salés Sinués, den spanske regering samt Kommissionen henviser til rækkevidden af den pågældende lovgivning, navnlig LEC's artikel 43, som i øvrigt er kernen i det problem, der er forelagt den forelæggende ret og Domstolen.

1. Undtagelsen om civilretlige søgsmåls forrang

27. Den forelæggende ret har anført, at to retssager mellem de samme parter og med identiske genstande og søgsmålsgrunde i spansk retspleje hverken kan behandles samtidigt eller successivt, idet der ellers foreligger en risiko for modstridende retsafgørelser. Derfor indeholder spansk ret tre mekanismer for at undgå en sådan risiko, nemlig materiel retskraft [5], litispendens [6] og forrang i civilretlige søgsmål.

28. Det er netop denne sidste proceduremæssige mekanisme, fastsat i LEC's artikel 43, der udgør det væsentlige problem, der er rejst af den forelæggende ret. Den pågældende artikel omhandler de situationer, hvor det, for at træffe en afgørelse vedrørende genstanden for en tvist, der verserer for en civil retsinstans, »er nødvendigt at afgøre et spørgsmål, der udgør genstanden for en anden sag, der verserer for den samme eller en anden [civil] ret«. Ifølge samme artikel skal retten, såfremt det er muligt, forene sagerne. Er det derimod ikke muligt at forene sagerne, gør den pågældende artikel det muligt for retten at udsætte sagen.

29. For at foretage en sådan udsættelse skal tre kumulative betingelser være opfyldt: Det præjudicielle spørgsmål skal have direkte og afgørende indvirkning på afgørelsen af tvisten i hovedsagen, en eller begge parter skal anmode herom [7], og der skal versere en sag om det præjudicielle spørgsmål. Imidlertid fremgår det af LEC's artikel 43, at »retten *kan beslutte* at udsætte sagen«. Som det fremgår af forelæggelseskendelserne, synes udsættelsen dermed at være fakultativ, idet artikel 43 giver retsinstanserne en skønsmargen til at afgøre, om en sådan udsættelse er hensigtsmæssig [8].

2. De nationale domstoles forskelligartede fortolkning og anvendelse af LEC's artikel 43

30. Som det fremgår af de for Domstolen fremlagte sagsakter, medfører de nationale domstoles forskelligartede fortolkning og anvendelse af LEC's artikel 43 i forbindelse med det af Adicae anlagte kollektive søgsmål med påstand om forbud, at vurderingen af de præjudicielle spørgsmål er så meget desto mere kompleks, idet dette spørgsmål endnu ikke er afgjort af de øverste nationale retsinstanser.

5 — Ifølge den forelæggende ret foreligger den materielle retskraft, der er fastsat i LEC's artikel 222, når en endelig afgørelse, hvorved der gives medhold i påstanden, eller denne afvises, afsiges i en tidligere retssag, således at ingen efterfølgende sag med samme genstand, samme søgsmålsgrunde og med samme parter kan anlægges.

6 — Den forelæggende ret har forklaret, at der foreligger litispendens, når genstanden for den efterfølgende sag er identisk med den, der gav anledning til en tidligere verserende sag. Henset til risikoen for modstridende afgørelse om samme genstand bør denne senere sag slettes.

7 — Jf. i denne retning dom fra Tribunal Supremo (afdeling for civilsager) nr. 527/2013, af 3.9.2013.

8 — Den forelæggende ret har anført, at »den befandt sig på det trin i sagen, hvor den skulle *beslutte*, om sagen skulle udsættes, eller om den derimod skulle forløbe normalt indtil domsafsigelsen«. Min fremhævelse. Vedrørende LEC's artikel 43, jf. bl.a. A. De la Oliva Santos, *Objeto del proceso y cosa juzgada en el proceso civil*, Thomson-Civitas, 2006, s. 85-88; J. Montero Aroca m.fl., *Derecho Jurisdiccional II. Proceso civil*, 21. udg., Tirant lo Blanch, 2013, s. 126 og 127, og V. Gimeno Sendra, *Derecho Procesal Civil 1. El proceso de declaración. Parte General*, 5. udg., Colex, 2014, s. 215.

31. På den ene side synes visse retsinstanser at være af den opfattelse, at der af LEC's artikel 43 følger en forrang i civilretlige søgsmål, hvorfor de har besluttet at udsætte individuelle søgsmål, indtil der foreligger en endelig afgørelse af de forudgående kollektive søgsmål, idet de baserer sig på sammenhængen mellem genstanden for de individuelle søgsmål og de kollektive søgsmål [9].

32. På den anden side synes andre retsinstanser at være af den opfattelse, at der foreligger en situation med litispendens mellem de individuelle søgsmål og de kollektive søgsmål, henset til identiske genstande, søgsmålsgrunde og parter [10], og de har derfor besluttet at slette de individuelle søgsmål på grundlag af LEC's artikel 222, stk. 3. Det fremgår af sagsakterne, at kun et mindretal har denne holdning.

33. Endelig er visse retsinstanser af den opfattelse, at der hverken gælder forrang i civilretligt søgsmål eller litispendens, da der navnlig ikke foreligger reel identitet hverken mellem genstanden eller parterne, at resultatet af det kollektive søgsmål ikke er afgørende for de individuelle søgsmål, og at selv om ugyldigheden af gulvklausulerne i det kollektive søgsmål vil kunne have en positiv virkning på de individuelle søgsmål, medfører en afvisning af førstnævnte ikke nødvendigvis en afvisning af sidstnævnte. Disse retsinstanser konkluderer således, at forbrugeren bevarer søgsmålskompetencen i henseende til deres egne retlige interesser, og at der følgelig ikke er grund til at udsætte det individuelle søgsmål [11].

34. Den spanske regering og Kommissionen synes at tilslutte sig denne sidste fortolkning, idet de i deres skriftlige indlæg navnlig gør gældende, at anvendelsen af LEC's artikel 43 ikke nødvendigvis medfører en udsættelse af det individuelle søgsmål.

35. Den spanske regering har i sine indlæg under retsmødet tilføjet, at der skal sondres mellem det kollektive søgsmål med påstand om forbud mod almindelige kontraktvilkår, der er af urimelig karakter, og det individuelle søgsmål med påstand om at en aftale om lån mod pant i fast ejendom kendes ugyldigt, da den indeholder et urimeligt kontraktvilkår. Eftersom disse to søgsmål er af forskellig art, er deres genstand kun delvis sammenfaldende. Mens parterne i det *kollektive søgsmål med påstand om forbud* har mulighed for at fremsætte deres bemærkninger, uden at det er nødvendigt at vurdere alle sagens omstændigheder (abstrakt og almindelig kontrol), navnlig hvad angår en forbruger, der har indgået en standardkontrakt, skal dommeren i det individuelle søgsmål derimod tage hensyn til samtlige de omstændigheder, der forelå ved indgåelsen af låneaftalen, herunder disses udvikling, alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse samt til alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne [12].

36. Derfor har den spanske regering gjort gældende, dels at en logisk og systematisk fortolkning af den spanske retsplejelov udelukker forrang i civilretlige søgsmål, dels at LEC's artikel 43 ikke blot vedrører en hypotetisk eller eventuel forrang, men en reel forrang, hvorfor sagen ikke skal udsættes.

9 — I denne henseende har den forelæggende ret henvist til kendelsen fra Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona) nr. 84/2013, af 11.6.2013 der, idet den tager hensyn til muligheden for, at beslutningen om at afsige dom i det kollektive søgsmål vil erklære gulvklausulerne ugyldige, udtrykkeligt fastsætter, at den i henhold til bestemmelserne i LEC's artikel 221, stk. 1, finder anvendelse ultra partes.

10 — Kommissionen har bemærket, at denne holdning blandt mindretallet imidlertid er holdningen hos Audiencia Provincial de Barcelona (regional domstol i Barcelona) i dennes kendelse nr. 112/2014 af 9.10.2014.

11 — Jf. navnlig kendelse fra Audiencia Provincial de Huelva (regional domstol i Huelva), nr. 76/2013 af 24.2.2014, og domme fra Audiencia Provincial de Orense (regional domstol i Orense), nr. 278/2013 og nr. 494/2013 af 22.5. og af 22.9.2014.

12 — Dom fra Tribunal Supremo (øverste domstol) nr. 241/13 af 9.5.2013, præmis 235-238.

3. Problematikken vedrørende retsvirkningerne af afgørelser, der tager kollektive søgsmål til følge, for forbrugere, der ikke var parter i sagen

37. Den spanske regering og Catalunya Caixa har gjort gældende, at LEC's artikel 221 ikke foreskriver, at retsvirkningerne af en afgørelse, der tager et kollektivt søgsmål til følge, skal udstrækkes til at omfatte samtlige forbrugere, hvis kontrakt indeholder et almindeligt vilkår, der er af samme karakter som det kontraktvilkår, der anfægtes. I tilfælde af *afvisning af det kollektive søgsmål* muliggør den pågældende artikel faktisk, at individuelle søgsmål fortsættes, for dermed at tillade forbrugeren at fremføre de særlige omstændigheder i dennes konkrete sag. Dette er i henhold til regeringen i overensstemmelse med artikel 11, stk. 1, i LEC, hvorefter forbrugerorganisationens søgsmålskompetence tillades »[u]agtet de skadelidte personers individuelle søgsmålskompetence« [13]. Derimod har den spanske regering tilføjet, at LEC's artikel 221 blot foreskriver, at retsvirkningerne af en afgørelse, *der tager et kollektivt søgsmål til følge*, kan udstrækkes til at omfatte personer, der ikke var parter i den pågældende sag, hvilket det påhviler den nationale retsinstans at træffe afgørelse om [14].

38. Imidlertid har Jorge Salés Sinués under retsmødet gjort gældende, at et individuelt søgsmål i princippet indebærer en frigørelse fra det kollektive søgsmål, dvs. at forbrugeren giver afkald på den udvidede virkning, som LEC's artikel 221, stk. 1, knytter til en eventuel afgørelse, der tager et kollektivt søgsmål til følge i den pågældende sag. Derfor er der ingen risiko for, at der afsiges to modstridende domme om samme påstand. Dog har Jorge Salés Sinués gjort gældende, at en fortolkning af LEC's artikel 43, hvorefter der gælder en forrang i civilretlige søgsmål, som bevirker, at forbrugeren ikke kan frigøre sig fra det kollektive søgsmål, idet sagen udsættes, indtil der afsiges endelig dom i det kollektive søgsmål.

4. Intervention i sager, der skal beskytte forbrugernes rettigheder samt deres kollektive og spredte interesser

39. Den forelæggende ret, Jorge Salés Sinués, den spanske regering og Kommissionen henviser til dom fra Tribunal Supremo af 9. maj 2013 [15], afsagt i forbindelse med et andet kollektivt søgsmål med påstand om forbud end den af den forelæggende ret nævnte, men som ligeledes vedrører en gulvklausul. Tribunal Supremo (ret i øverste instans) havde erklæret denne type kontraktvilkår ugyldigt, ikke henset til indholdet, men henset til den manglende gennemsigtighed, dvs. manglende klare og gennemsigtige oplysninger til forbrugerne om de pågældende vilkår [16].

40. Hvad angår arten af det søgsmål, der er genstand for den pågældende dom, har Kommissionen i sine skriftlige indlæg gjort gældende, at da der kun var tale om et kollektivt søgsmål med påstand om forbud, og der således kun var tale om gyldigheden af gulvklausulerne, havde dette kollektive søgsmål ikke konsekvenser i henseende til erstatning.

13 — Samme artikel bestemmer, at »[u]agtet de skadelidte personers individuelle søgsmålskompetence, har de lovligt oprettede forbruger- og brugerorganisationer søgsmålskompetence i henseende til at forsvare deres medlemmers og organisationens rettigheder og interesser, samt forbruger- og brugerinteresser i almindelighed«.

14 — Min fremhævelse.

15 — Dom fra Tribunal Supremo (øverste domstol) nr. 241/13 af 9.5.2013. I den pågældende dom havde Tribunal Supremo begrænset den tilbagevirkende kraft af ugyldighedserklæringen, således at denne havde virkninger ex nunc, dvs. ikke fra datoen for låneaftalens indgåelse (ex tunc), men alene fra den 9.5.2013, datoen for afsigelsen af den pågældende dom. Denne begrænsning blev bekræftet i en dom fra samme retsinstans af 25.3.2015, nr. 139/2015. Endvidere har denne begrænsning af virkningerne for nyligt været genstand for en anmodning om præjudiciel afgørelse, indgivet af en spansk ret i den verserende sag Gutierrez Naranjo (sag C-154/15).

16 — Det fremgår af Jorge Salés Sinués' skriftlige indlæg, at bankerne, idet gulvklausulen indgik i låneaftalen, skulle oplyse forbrugeren herom, således at denne havde fuldt kendskab til dens eksistens og dens virkning på den reelle pris for lånet på det tidspunkt, hvor forbrugeren underskrev aftalen.

41. Derimod har Jorge Salés Sinués under retsmødet anført, at det kollektive søgsmål anlagt af Adicae omfatter dels et anerkendelsessøgsmål med henblik på at få stoppet, at gulvklausulerne indarbejdes i låneaftaler, og dels en kollektiv påstand om erstatning for de tab, der er lidt som følge af en sådan bestemmelse. I denne henseende har sagsøgeren bemærket, at LEC's artikel 15 ikke finder anvendelse i forbindelse med et søgsmål med påstand om forbud, men alene i forbindelse med et kollektivt erstatningssøgsmål. Følgelig vedrørte forbrugernes individuelle intervention, der fandt sted inden for en frist på to måneder efter, at der via medierne er udsendt en opfordring til at deltage i den kollektive sag, som fastsat i LEC's artikel 15, stk. 3, ikke det kollektive søgsmål med påstand om forbud anlagt af Adicae, men alene det kollektive erstatningssøgsmål [17]. Ifølge Jorge Salés Sinués skyldes forsinkelsen i sagen således det kollektive erstatningssøgsmål, henset til det store antal forbrugere, der har anlagt individuelt søgsmål [18]. Han har således gjort gældende, at et kollektivt erstatningssøgsmål er langsommere end et individuelt søgsmål.

42. Det følger efter min opfattelse af det foregående, at det med forbehold af den nationale rets undersøgelse er i denne sammenhæng, at de præjudicielle spørgsmål skal undersøges.

B – *De præjudicielle spørgsmål*

43. Det skal først bemærkes, at det som led i proceduren for samarbejdet mellem de nationale retter og Domstolen tilkommer sidstnævnte at give den nationale ret et hensigtsmæssigt svar, som sætter denne i stand til at afgøre den tvist, der verserer for den. Ud fra dette synspunkt påhviler det Domstolen i givet fald at omformulere de spørgsmål, der forelægges den [19]. Til dette formål kan Domstolen fra samtlige de oplysninger, der er fremlagt af den nationale ret, og navnlig af forelæggelsesafgørelsens præmisser, udlede de EU-retlige bestemmelser og principper, som det under hensyntagen til genstanden for tvisten i hovedsagen er nødvendigt at fortolke [20].

44. I den foreliggende sag mener jeg, at Juzgado de lo Mercantil nº 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona) med disse spørgsmål i realiteten ønsker, at Domstolen skal fortolke principperne om ækvivalens og effektivitet i forbindelse med gennemførelsen af artikel 7 i direktiv 93/13, således at den kan vurdere, hvorvidt den pågældende processuelle lovgivning overholder EU-retten.

45. Under disse betingelser skal de præjudicielle spørgsmål forstås således, at artikel 7 i direktiv 93/13, henset til principperne om ækvivalens og effektivitet, skal fortolkes således, at den er til hinder for en national processuel lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der på grund af forrang i civilretlige søgsmål gør det muligt at udsætte et individuelt søgsmål, der er anlagt parallelt med et kollektivt søgsmål med påstand om forbud, indtil der afsiges endelig dom i det kollektive søgsmål, uden at den berørte forbruger kan frigøre sig fra det kollektive søgsmål.

17 — Sagsøgeren har citeret LEC's artikel 15, stk. 4, hvorefter »[o]venstående bestemmelser ikke finder anvendelse på sager anlagt ved et søgsmål med påstand om forbud, der har til formål at forsvare forbrugeres og brugeres forskellige kollektive interesser«.

18 — Catalunya Caixa har under retsmødet gjort gældende, at langsommeligheden i den kollektive sag bl.a. er forbundet med det høje antal forbrugere (90 00), som indtrådte individuelt i den pågældende sag.

19 — Jf. bl.a. domme Krüger (C-334/95, EU:C:1997:378, præmis 22 og 23), Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, præmis 57) samt Biovet (C-306/14, EU:C:2015:689, præmis 17).

20 — Jf. i denne retning bl.a. domme Redmond (83/78, EU:C:1978:214, præmis 26) og Byankov (C-249/11, EU:C:2012:608, præmis 58) samt Konstantinides (C-475/11, EU:C:2013:542, præmis 42).

1. Kriterierne for at vurdere den urimelige karakter af kontraktvilkårene i forbindelse med direktiv 93/13 og retspraksis

a) Søgsmål, som omfatter en individuel forbruger, og kollektive søgsmål med påstand om forbud

46. Det forekommer mig vigtigt indledningsvis at henvise til, at den ved direktiv 93/13 indførte beskyttelsesordning hviler på den betragtning, at forbrugeren befinder sig i en svagere stilling end den erhvervsdrivende, såvel hvad angår forhandlingsstyrke som informationsniveau, og at forbrugeren som følge heraf tiltræder betingelser, som på forhånd er udarbejdet af den erhvervsdrivende, uden at han kan øve nogen indflydelse på disses indhold [21].

47. For at sikre den beskyttelse, der er indført ved direktiv 93/13, har EU-lovgiver indført kriterier til vurdering af, om kontraktvilkårene er urimelige. Disse kræver bl.a. en analyse af hver sags konkrete omstændigheder [22]. I denne henseende og i henhold til artikel 3 i direktiv 93/13 skal det undersøges, om kontraktvilkåret har været genstand for en individuel forhandling eller ej, og herefter om det er udarbejdet på forhånd, og forbrugeren derved ikke har haft nogen indflydelse på indholdet, navnlig i forbindelse med en standardkontrakt. Endvidere foreskriver artikel 4, stk. 1, i samme direktiv, at det vurderes, om et kontraktvilkår er urimeligt, ved på tidspunktet for aftalens indgåelse at tage hensyn til »alle omstændighederne i forbindelse med dens indgåelse« samt til »alle andre vilkår i aftalen eller i en anden aftale, som hænger sammen med denne«.

48. Hvad først og fremmest angår *søgsmål, som omfatter en individuel forbruger* som de i hovedsagen omhandlede, har Domstolen under hensyntagen til den ovennævnte svagere stilling fastslået, at »direktivets artikel 6, stk. 1, pålægger medlemsstaterne at fastsætte, at urimelige kontraktvilkår »i henhold til deres nationale lovgivning ikke binder forbrugeren«. Som det fremgår af retspraksis, er der tale om en præceptiv bestemmelse, der har til formål at erstatte den formelle balance, som kontrakten indfører mellem kontraktparternes rettigheder og forpligtelser, med en reel balance, der skal genindføre ligheden mellem parterne« [23].

49. Det forekommer mig relevant at henvise til, at artikel 3 og 6 i direktiv 93/13 giver forbrugerne subjektive rettigheder, som de nationale retsinstanser er forpligtede til at beskytte, også ex officio.

50. Hvad dernæst angår *kollektive søgsmål med påstand om forbud* som det af Adicae anlagte skal det bemærkes, at det fremgår af retspraksis, at direktiv 93/13 ikke tilsigter at harmonisere de sanktioner, der finder anvendelse i tilfælde af, at det i forbindelse med nævnte kollektive søgsmål fastslås, at et kontraktvilkår er urimeligt. Direktivets artikel 7, stk. 1, forpligter ikke desto mindre medlemsstaterne til at sikre, at der findes egnede og effektive midler til at bringe anvendelsen af urimelige kontraktvilkår i aftaler, der indgås med forbrugere, til ophør [24].

21 — Jf. domme Océano Grupo Editorial og Salvat Editores (C-240/98 – C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 25), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, præmis 25), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 29), Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 22), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 33), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 44) og Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, præmis 32).

22 — Det fremgår af 15. betragtning til direktiv 93/13, at »[...] det er nødvendigt at fastsætte generelle kriterier til vurdering af, om kontraktvilkår er urimelige«.

23 — Jf. dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 34).

24 — Ibidem, præmis 35.

51. For at sikre den ved direktiv 93/13 tilsigtede beskyttelse har Domstolen gentagne gange påpeget, at uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende alene kan ophæves ved positive foranstaltninger, der er uafhængige af kontraktparterne selv [25]. Dette er begrundelsen for, at artikel 7, stk. 2, i direktiv 93/13 bestemmer, at disse midler skal omfatte en adgang for de godkendte forbrugerorganisationer til at indbringe sager for domstolene [eller de administrative organer] for at få fastslået, om vilkår, der er udarbejdet med henblik på generel anvendelse, er af urimelig karakter, og for i givet fald at opnå, at de forbydes [26].

52. Herefter er det ligeledes hensigtsmæssigt at bemærke, at EU-lovgiver ikke udtrykkeligt har reguleret forholdet mellem de individuelle søgsmål og de kollektive søgsmål. Som Kommissionen imidlertid med rette har gjort gældende, kan arten og begrænsningerne af forholdet mellem disse to typer søgsmål ikke kun udledes af direktiv 93/13, men ligeledes af Domstolens retspraksis.

b) Karakteren af de individuelle søgsmål og de kollektive søgsmål med påstand om forbud og deres forhold

i) Den forskellige karakter af de individuelle og kollektive søgsmål i direktiv 93/13

53. Kommissionen har i sine skriftlige indlæg gjort gældende, at artikel 7, stk. 1, i direktiv 93/13 generelt henviser til de individuelle søgsmål, der er anlagt af forbrugere, der har lidt skade ved urimelige kontraktvilkår, idet disse søgsmål var den sædvanlige klagemulighed til beskyttelse af deres interesser, mens de kollektive søgsmål med påstand om forbud, foreskrevet i stk. 2, udgør et supplement for at sikre denne beskyttelse.

54. Jeg er enig i denne analyse.

55. Den supplerende karakter af de kollektive søgsmål med påstand om forbud er efter min opfattelse knyttet til det forhold, at der er tale om almindelige søgsmål, der ikke vedrører en konkret kontrol, således som det kræves i direktiv 93/13 i forbindelse med søgsmål, som omfatter en individuel forbruger, men alene en abstrakt og almindelig kontrol af den eventuelle urimelige karakter af kontraktvilkår [27].

56. Det følger heraf, at direktiv 93/13 pålægger medlemsstaterne i deres retsordener at indføre dels, principalt, individuelle søgsmål, der gør det muligt at gøre gældende, at kontraktvilkår er urimeligt, dels, subsidiært, som et supplement [28], kollektive forbudssøgsmål, som imidlertid ikke kan erstatte individuelle søgsmål eller være til hinder for disse.

25 — Jf. domme Océano Grupo Editorial og Salvat Editores (C-240/98 – C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 27), Mostaza Claro (C-168/05, EU:C:2006:675, præmis 26), Asturcom Telecomunicaciones (C-40/08, EU:C:2009:615, præmis 31) og Banco Español de Crédito (C-618/10, EU:C:2012:349, præmis 41).

26 — Jf. i denne retning dom Océano Grupo Editorial og Salvat Editores (C-240/98 – C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 27), Kommissionen mod Italien (C-372/99, EU:C:2002:42, præmis 15) og Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 36). Jf. ligeledes 23. betragtning til direktiv 93/13.

27 — Kommissionen har præciseret, at de i direktivets artikel 7, stk. 2, omhandlede »personer« ikke selv er forbrugere, men personer, der skal varetage disses beskyttelse, som f.eks. »forbrugerombudsmanden«.

28 — Ifølge Kommissionen udgør forbrugerbeskyttelse et af de områder, »hvor *supplerende* privat håndhævelse af rettigheder i henhold til EU-retten i form af kollektive retsmidler har stor værdi«. Jf. Kommissionens henstilling af 11.6.2013 om fælles principper for kollektive retsmidler i medlemsstaterne til opnåelse af pålæg, forbud eller erstatning i forbindelse med tilsidesættelse af rettigheder i henhold til EU-retten (EUT 2013, L 201, af 26.7.2013, syvende betragtning, s. 60). Min fremhævelse.

ii) Det komplementære forhold mellem de individuelle søgsmål og kollektive søgsmål i retspraksis

57. Hvad angår *individuelle søgsmål* fremgår det af retspraksis, at den rolle, som direktiv 93/13 har givet de nationale retsinstanser, der består i at sikre den effektive virkning af den beskyttelse, som direktivets bestemmelser tilstræber, »begrænser sig følgelig ikke til blot at være muligheden for at prøve, om et kontraktvilkår eventuelt måtte være urimeligt, men indebærer ligeledes forpligtelsen til ex officio at prøve dette spørgsmål«[29]. Ifølge Domstolen udgør denne adgang til, selv ex officio, at intervenere i individuelle søgsmål generelt en positiv foranstaltning eller et egnet middel til at kompensere for uligheden mellem forbrugeren og den erhvervsdrivende[30]. Når der derimod er tale om *kollektive søgsmål med påstand om forbud*, har Domstolen fastslået, at forbrugerbeskyttelsesorganisationer ikke befinder sig i en svagere stilling i forhold til de erhvervsdrivende[31]. Helt præcist har den fastslået, at et kollektivt søgsmål med påstand om forbud, som en sådan forening har anlagt mod en erhvervsdrivende, »ikke har den samme grad af ulighed som et individuelt søgsmål mellem en forbruger og den erhvervsdrivende medkontrahent«[32]. Denne forskel mellem individuelle søgsmål og kollektive søgsmål med påstand om forbud, som følger af direktiv 93/13, og som er anerkendt i retspraksis, forstærker efter min opfattelse den supplerende karakter af sidstnævnte i forhold til førstnævnte.

58. Endvidere har Domstolen fastslået, at »da [kollektive] søgsmål med påstand om forbud er af præventiv karakter og har til formål at afholde de erhvervsdrivende fra at anvende sådanne vilkår, og da de er uafhængige af enhver konkret individuel tvist, indebærer det, at sådanne søgsmål kan anlægges, selv om de vilkår, der kræves forbudt, ikke er blevet anvendt i bestemte kontrakter«[33]. Den effektive gennemførelse af nævnte formål kræver ifølge Domstolen, at de vilkår i de almindelige forretningsbetingelser i forbrugeraftaler, som er fundet urimelige i forbindelse med et søgsmål med påstand om forbud anlagt mod den [eller de] pågældende erhvervsdrivende som det i hovedsagen omhandlede, »ikke binder hverken de forbrugere, der er parter i forbudssagen, eller de forbrugere, som med denne erhvervsdrivende har indgået en aftale, med hensyn til hvilken de samme almindelige forretningsbetingelser finder anvendelse«[34]. »Anvendelsen af en sanktion om ugyldighed af et urimeligt vilkår i forhold til alle de forbrugere, der har indgået en forbrugeraftale, med hensyn til hvilken de samme almindelige forretningsbetingelser finder anvendelse, sikrer nemlig, at disse forbrugere ikke er bundet af nævnte vilkår, *uden imidlertid at udelukke andre egnede og effektive sanktionstyper*, der er fastsat i de nationale lovgivninger«[35].

59. Det følger således af denne retspraksis, at forholdet, inden for rammerne af direktiv 93/13, mellem det kollektive søgsmål med påstand om forbud og de konkrete kontraktvilkår, der binder disse, skal være til forbrugernes fordel og ikke et forhold, der hindrer individuelle søgsmål eller erstatter disse med kollektive søgsmål med påstand om forbud.

29 — Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 32).

30 — Jf. domme Océano Grupo Editorial og Salvat Editores (C-240/98 – C-244/98, EU:C:2000:346, præmis 27), Cofidis (C-473/00, EU:C:2002:705, præmis 32) og Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 32).

31 — Jf. dom Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, præmis 49).

32 — Jf. dom Asociación de Consumidores Independientes de Castilla y León (C-413/12, EU:C:2013:800, præmis 50).

33 — Jf. dom Kommissionen mod Italien (C-372/99, EU:C:2002:42, præmis 15), Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 37) og Pohotovosť (C-470/12, EU:C:2014:101, præmis 44).

34 — Jf. dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 38).

35 — Jf. dom Invitel (C-472/10, EU:C:2012:242, præmis 40).

2. Vurderingen af den pågældende processuelle lovgivning i lyset af direktivets artikel 7 og principperne om ækvivalens og effektivitet

60. Det skal bemærkes, at henset til formuleringen af de præjudicielle spørgsmål synes den forelæggende ret at antage, at udsættelsen af de pågældende individuelle søgsmål, der er anlagt parallelt af sagsøgerne, indtil der afsiges endelig dom i det kollektive søgsmål, er en nødvendig virkning af LEC's artikel 43 [36]. Det fremgår imidlertid af indlæggene fra Jorge Salés Sinués og den spanske regering samt fra Kommissionen, at denne udsættelse er valgfri, idet den pågældende bestemmelse giver de spanske retsinstanser en skønsmargen med hensyn til at beslutte, om en sådan udsættelse er relevant eller ej.

61. Det bemærkes endvidere, således som det fremgår af dette forslags punkt 30-33, at i den foreliggende sag forøger de nationale retsinstansers forskellige fortolkning af den pågældende processuelle lovgivning dennes kompleksitet.

62. I det foreliggende tilfælde bemærkes, at det for så vidt angår den i hovedsagerne omhandlede nationale lovgivning ikke tilkommer Domstolen at udtale sig om fortolkningen af bestemmelserne i national ret, idet denne opgave udelukkende påhviler den forelæggende ret eller i givet fald de kompetente nationale retsinstanser, der skal afgøre, om bestemmelserne i den nationale lovgivning opfylder kravene i EU-retten. Imidlertid kan Domstolen i en præjudiciel forelæggelsessag i givet fald give nærmere oplysninger med henblik på at vejlede den nationale ret i dens vurdering [37].

63. Det er i denne sammenhæng, at jeg, i lyset af principperne om ækvivalens og effektivitet, nu vil undersøge, om den pågældende nationale processuelle lovgivning er til hinder for udøvelsen af de rettigheder, der følger af direktiv 93/13.

64. I denne forbindelse bemærkes, at Domstolen allerede gentagne gange har fastslået, at i mangel af harmonisering af processuelle regler henhører dette spørgsmål under medlemsstaternes interne retsorden i henhold til princippet om, at disse frit kan anvende deres egne processuelle regler. Ikke desto mindre har Domstolen fremhævet, at de processuelle regler for sagsanlæg til sikring af beskyttelsen af de rettigheder, som EU-retten medfører for borgerne, skal opfylde to betingelser, dels må de hverken være mindre gunstige end dem, der gælder for tilsvarende situationer, der er underlagt national ret (ækvivalensprincippet), dels må de ikke være udformet således, at de i praksis umuliggør eller uforholdsmæssigt vanskeliggør udøvelsen af forbrugernes rettigheder, der hjemles i Unionens retsorden (effektivitetsprincippet) [38].

a) Overholdelsen af ækvivalensprincippet

65. Hvad angår ækvivalensprincippet er det en betingelse for, at princippet er overholdt, at den pågældende nationale regel finder anvendelse uden forskel på søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af EU-retten, og søgsmål, der vedrører tilsidesættelse af national ret, og hvor sagsgenstanden og søgsmålsgrundlaget er de samme. For at kunne fastslå, om ækvivalensprincippet er overholdt, tilkommer det den nationale ret, som er den eneste, der har direkte kendskab til de processuelle regler for sagsanlæg i national ret, at efterprøve, om de processuelle regler, der i national ret skal sikre, at de rettigheder, som borgerne har i henhold til EU-retten, beskyttes, er i overensstemmelse med dette princip, og undersøge såvel formålet med som de væsentligste forhold ved søgsmål på grundlag af national ret, som hævdes at være tilsvarende søgsmål. Herved skal den nationale ret

36 — Imidlertid synes det at fremgå af forelæggelsesafgørelsen, at den pågældende retsinstans ikke er forpligtet til at udsætte de pågældende sager. Jf. i denne retning fodnote 8 ovenfor.

37 — Jf. i denne retning dom Mascolo m.fl. (C-22/13, C-61/13, C-63/13 og C-418/13, EU:C:2014:2401, præmis 81 og 83).

38 — Jf. bl.a. domme Rewe-Zentralfinanz og Rewe-Zentral (33/76, EU:C:1976:188, præmis 5), Peterbroeck (C-312/93, EU:C:1995:437, præmis 12) og Impact (C-268/06, EU:C:2008:223, præmis 44-46). Jf. ligeledes domme Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, præmis 26), Aziz (C-415/11, EU:C:2013:164, præmis 50) og Barclays Bank (C-280/13, EU:C:2014:279, præmis 37).

efterprøve, om søgsmålene ligner hinanden ud fra sagsgenstanden, søgsmålsgrundlaget og de væsentligste forhold. Med henblik på at bedømme, om en national processuel bestemmelse er mindre gunstig, skal den nationale ret tage hensyn til, hvilken stilling den indtager i den samlede procedure, herunder dens forløb og disse bestemmelsers særlige kendetegn [39].

66. I det foreliggende tilfælde skyldes en mulig forrang i civilretlige søgsmål eller litispendens i individuelle og kollektive tvister, at de nationale retter benytter forskellige kriterier ved fortolkning af den pågældende lovgivning. Imidlertid er der efter min opfattelse intet, der giver anledning til at konkludere, at den pågældende lovgivning vil blive fortolket anderledes i forbindelse med tvister vedrørende rettigheder, der støttes på national ret.

b) Overholdelsen af effektivitetsprincippet

67. Som det vil fremgå nedenfor, er der i lyset af effektivitetsprincippet derimod flere forhold, der får mig til at antage, at *fortolkningen* af den pågældende processuelle lovgivning, der tillader forrang i civilretlige søgsmål, og således en udsættelse af individuelle søgsmål, indtil der er afsagt endelig dom i et kollektivt søgsmål, gør det umuligt eller uforholdsmæssigt vanskeligt at udøve de ved direktiv 93/13 tildelte rettigheder.

68. Lægges for det første, således som det fremgår ovenfor af punkt 46-59 i dette forslag til afgørelse, til grund, dels at direktiv 93/13 tillægger subjektive individuelle rettigheder, som kan gøres gældende i et individuelt søgsmål, dels at det kollektive søgsmål med påstand om forbud er supplerende, forskelligt fra og uafhængigt af et eventuelt individuelt søgsmål, vil en obligatorisk eller automatisk udsættelse af sidstnævnte, når der ikke er afsagt endelig afgørelse i det kollektive søgsmål, ikke være begrundet.

69. Hvad angår den individuelle karakter af forbrugernes rettigheder skal det bemærkes, navnlig angår den nationale rets forpligtelse til ex officio at undersøge den eventuelle urimelige karakter af et kontraktvilkår, at denne dog ikke i medfør af direktiv 93/13 skal undlade at anvende det pågældende vilkår, hvis forbrugeren, efter at han er blevet belært af retten, ikke har til hensigt at gøre gældende, at vilkåret er urimeligt og ikke-bindende [40]. Domstolen har fastslået, at når den nationale ret, efter en undersøgelse ex officio, anser et sådant vilkår for at være urimeligt, »[ikke] anvender vilkåret, medmindre forbrugeren gør indsigelse herimod« [41]. Denne individuelle dimension, hvorefter »[r]etten til effektiv domstolsbeskyttelse også [omfatter] en beføjelse til at vælge ikke at udøve sine rettigheder« [42], materialiseres i den mulighed, som forbrugeren har til at udtale sig, og den pligt, der påhviler den national ret »til i givet fald at tage hensyn til den af forbrugeren udtrykte vilje, når denne sidstnævnte, der er bekendt med, at et urimeligt vilkår ikke er bindende, ikke desto mindre anfører, at han ikke ønsker vilkåret tilsidesat, og således giver et frit og informeret samtykke til det pågældende vilkår« [43].

70. Følgelig vil en fortolkning af den pågældende lovgivning, og navnlig af LEC's artikel 43, hvorefter der gælder en forpligtelse til at udsætte det individuelle søgsmål, når der foreligger et parallelt kollektivt søgsmål [44], eller som giver automatisk forrang til det kollektive søgsmål over for individuelle søgsmål, uden at forbrugeren kan beslutte dels ikke at udøve sin rettighed eller at udøve den i forbindelse med et individuelt søgsmål, dels at frigøre sig fra det kollektive søgsmål, ikke være i overensstemmelse med effektivitetsprincippet.

39 — Jf. i denne retning dom Rosado Santana (C-177/10, EU:C:2011:557, præmis 90).

40 — Dom Pannon GSM (C-243/08, EU:C:2009:350, præmis 33).

41 — Ibidem (præmis 35).

42 — Generaladvokat Kokotts forslag til afgørelse Duarte Hueros (C-32/12, EU:C:2013:128, punkt 53).

43 — Dom Banif Plus Bank (C-472/11, EU:C:2013:88, præmis 35).

44 — Derimod skal retterne bevare muligheden for at udsætte en given individuel sag af andre gyldige grunde, når udsættelsen udgør et passende og forholdsmæssigt middel til at sikre god retspleje.

71. Som Kommissionen har anført i sine skriftlige indlæg, medfører overholdelsen af effektiviteten af de individuelle rettigheder, der følger af direktiv 93/13, at enhver forbruger skal kunne frigøre sig fra det kollektive søgsmål og anlægge et individuelt søgsmål, eller blot fortsætte det kollektive søgsmål og acceptere den ikke-bindende karakter af det omhandlede vilkår. Med andre ord bør forbrugeren »frit kunne forlade [dette] på ethvert tidspunkt, før den endelige dom afsiges, eller sagen på anden måde er gyldigt afgjort, på de samme betingelser, som gælder for tilbagetrækning af individuelt anlagte søgsmål, uden at blive berøvet muligheden for at søge erstatning under en anden form, hvis dette ikke undergraver god retspleje« [45]. Denne konklusion vedrører det tilfælde, hvor en forbruger ikke har deltaget i et kollektivt søgsmål.

72. Hvis det for det andet, som det fremgår af punkt 55 ovenfor, anerkendes, at den abstrakte og almindelige kontrol af det urimelige kontraktvilkår i forbindelse med et kollektivt søgsmål med påstand om forbud forfølger en anden sagsgenstand end den, der forfølges ved de individuelle søgsmål, dvs. en konkret kontrol af et kontraktvilkår, henset til de specifikke omstændigheder, må det ligeledes anerkendes, at afgørelser afsagt i kollektive og individuelle søgsmål i princippet kan være forskellige, men er sjældent modstridende [46]. Således må en forbruger, der beslutter sig for at handle individuelt, ikke direkte påvirkes af afgørelsen afsagt i forbindelse med et kollektivt søgsmål, selv om den ret, der er forelagt det individuelle søgsmål, naturligvis tager hensyn til den pågældende afgørelse [47].

73. For det tredje og sidste kan forbrugerens mulighed for at intervenere i det kollektive søgsmål ikke sidestilles med anlæggelse af et individuelt søgsmål. Som det fremgår af forelæggelsesafgørelsen, indebærer en individuel deltagelse i en sag til beskyttelse af kollektive interesser, der er anlagt i henhold til LEC's artikel 11, stk. 4, at den berørte forbruger skal give møde for den ret, for hvilken sagen verserer, og skal give afkald på sit eget værneting, handelsretten i stedet for retten på sin bopæl. Dernæst kan den frist på to måneder fra offentliggørelsen i pressen, som er fastsat i LEC's artikel 15, stk. 1-3, give anledning til visse praktiske vanskeligheder for de skadelidte forbrugeres intervention i det kollektive søgsmål [48]. Endelig begrænses forbrugerens handlefrihed af den måde, hvorpå forbrugerbeskyttelsesorganisationen har behandlet sagen, uden at forbrugeren har mulighed for at ændre genstanden eller fremføre andre påstande. Forbrugeren påvirkes også af en forsinkelse, der som i den foreliggende sag udgør en hindring for dennes beskyttelse i egenskab af forbruger.

74. På baggrund af samtlige ovenstående betragtninger er det derfor min opfattelse, at henset til effektivitetsprincippet skal artikel 7 i direktiv 93/13 fortolkes således, at den ikke er til hinder for en national processuel lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der som følge af forrang i civilretlige søgsmål tillader udsættelse af et individuelt søgsmål, der er anlagt parallelt med et kollektivt søgsmål med påstand om forbud, indtil der foreligger endelig dom i det kollektive søgsmål, på betingelse af, dels at denne udsættelse hverken er obligatorisk eller automatisk, dels at den pågældende forbruger kan frigøre sig fra det kollektive søgsmål.

45 — Kommissionens henstilling af 11.6.2013, s. 64, punkt 22.

46 — F.eks. kan et kontraktvilkår, abstrakt set, anses for ikke at være urimeligt, men under visse omstændigheder kan det vise sig at være urimeligt. Eller det kan være potentielt urimeligt, men da det i en konkret sag har været genstand for en individuel forhandling, forpligter det den pågældende forbruger.

47 — Det bemærkes, at denne fortolkning fastholdes af visse nationale retter, der afviser at give udsættelse ved bl.a. at støtte sig på det forhold, at forskellen mellem det individuelle søgsmål (konkret kontrol) og det kollektive søgsmål (abstrakt og almindelig kontrol) er til hinder for at virkningerne af sidstnævnte udstrækkes til førstnævnte. Jf. navnlig domme fra Audiencia Provincial de Granada (regional domstol i Granada) nr. 128/2014 af 23.5.2014, fra Audiencia Provincial de Oviedo (regional domstol i Oviedo) nr. 308/2014 og nr. 141/2015 af 17.12.2014 og af 20.5.2015, og fra Audiencia Provincial de Girona (regional domstol i Girona) nr. 332/2014 af 3.12.2014.

48 — Jf. i denne forbindelse punkt 41 ovenfor.

V – **Forslag til afgørelse** Henset til samtlige ovenstående betragtninger foreslår jeg Domstolen at besvare Juzgado de lo Mercantil nr. 9 de Barcelona (handelsret nr. 9 i Barcelona) således:

»Henset til effektivitetsprincippet skal artikel 7 i Rådets direktiv 93/13/EØF af 5. april 1993 om urimelige kontraktvilkår i forbrugeraftaler fortolkes således, at den ikke er til hinder for en national processuel lovgivning som den i hovedsagen omhandlede, der som følge af forrang i civilretlige søgsmål tillader udsættelse af et individuelt søgsmål, der er anlagt parallelt med et kollektivt søgsmål med påstand om forbud, indtil der foreligger en endelig dom i det kollektive søgsmål, på betingelse af:

— at denne udsættelse hverken er obligatorisk eller automatisk, og

— at den pågældende forbruger kan frigøre sig fra det kollektive søgsmål.«